

KÖRKÉP

V. Szabadtéri szobor-kiállítás*

Közismert tény, hogy a szobrászat és építészet kapcsolata, ez a sok évezredek múlta visszatekintő kapcsolat — amely az egyetemes művészet testvérviszonyai között a legrokonibbnak, legharmónikusabbnak tűnt — jelenkorunkra sajnálatos módon meglazult, mondhatnám úgy is, megszakadt.

Nem akarok én erről a szakadásról — egy rövid kiállítás megnyitó ürügyén — valamiféle tudós oknyomozást folytatni (a beton mesterembere vagyok, nem az elméleteké, vagy a szavaké), elég, ha a szomorú eredményt saját életünkben konstatáljuk. Érezve és látva, hogy az építészeti, helyesebben az épített környezet szegényebb lett a szobrászati szervesen vele élő támogatása nélkül — a szobrászati pedig elvesztette természetes talaját, öröklött pozícióit az épített világban.

Ez a két egymástól elhidegült, de közeli rokonságát letagadni nem tudó művészet „életének” legnagyobb változását — vagy mondhatjuk úgy is: válságát — éli át,

úgy kívánva beleolvadni ebbe a számítógépes, túl okos, totális technizálásra törő világba, hogy annak organikus részévé váljon, megtartva sajátos lényegét, célját, eszmei tartalmát, humánumát, emberformáló szerepét.

Nem kétséges, hogy e törekvésben egyre inkább szükségük lesz egymásra, elsősorban egymásrautaltságuk felismerésére.

E folyamat minden segítő mozzanata fontos „adu” az áhított végeredmény számára. Ezért jelentős — s a város határain messze túlmutató értékű — kezdeményezés ez a nemes szokássá váló salgótarjáni szobor kiállítás, amely a város főterének eleven, s a lüktető, mindennapi élet erejével teli atmoszféráját adja keretül az évenként idezarándokló szobroknak. Az épületek és plasztikák egymás mellé rendelésével segítve az egymáshoz kapcsolódás beteljesülését, vagy annak reményét.

Ennek a milliónek „emberszaga” van. Nem a kiállítóterem steril levegője, mesterséges csendje, nem a múzeumfalak hideg-halott, messzi-idegen fehérsége, fényezett padlóinak opál csillogása fogadja itt a szobrokat, hanem a mindennapok

mindenkihez szóló betonvilága, domb-zöldje, autózaja. De elsősorban — és ezerszer aláhúzottan — a siető, sétáló, pihenő, dolgozó, játszó, bámészkodó emberek, akikért egész épített világunk készül, s akik ezt a világot készítik.

Úgy hiszem, nem véletlen, hogy ez az évenként visszatérő kiállítás éppen itt, Salgótarjában lett otthonra. Ennek a városnak volt ereje önmagát megújítani, megújulását példaként állítani más települések elé, országon belül, s talán már országhatáron túl is. Évszázados mulasztásokat pótolva be, s patinás hagyományokat helyettesítve akarattal és erővel. Tarján most abban a stádiumban él, hogy már nem csupán betonból formál várost, de lakóiból is városlakót farag — s állítom, ez a stádium a nehezebb. Igen kitűnő gondolat volt a város vezetői részéről, hogy ehhez a munkához ilyenfajta „eszközöket” is felhasználnak, mint ez a kiállítás; egyszerre segítve ezzel a város és lakóinak fejlődését, s szolgálva általánosabb, tágabb körben mozgó eszméket, amelyekről már az előzőekben szoltam.

Finta József

*Elhangzott a kiállítás megnyitó beszédeként.

Jegyzetek szoborkiállítás dolgában

Előljáróban szeretném megjegyezni, hogy ez a személyes hangú írás nem azért készült kötetlenebb formában, mintha a salgótarjáni, szabadtéren kiállított szobrokhoz, magához a szabadtéri szoborkiállítás ügyéhez, fontosságánál fogva nem illene szigorúbb stílus, „szakmabélibb” értékelés. E személyes megjegyzések éppen azért lehetnek kötetlenebbek, mert — ahogyan a téren felállított szobrok — bármi rosszértelmű kiállítási felsorakoztatás, merev, ünnepélyességbe való emelkedés, bemutató jelleg nélkül — ott vannak körülöttünk, közöttünk, akik sétálhatunk a téren, vagy elhaladunk a tér mellett vezető úton — a kiállítás a maga fesztelenségével kötelez erre.

★

E jegyzet írója egy alkalommal Milánó mellett, attól mintegy 30–40 kilométer távolságra, tíz évvel ezelőtt látott már szabadtéri szoborkiállítást. S pár évvel ezelőtt, Salgótarjánhoz sokkal közelebb, a csehszlovákiai Pöstyénben is egy hasonlót. Az előzőhöz országút vezetett, az utóbbi sem terült el lakott terület közepén. Ami tehát közös volt bennük: a települést elhagyva kellett őket megközeleltetni, oda kellett utazni, hogy megnézzük a kiállított objektumokat. Igaz, szép természeti környezetben, erdő közepén, zöldből előbukkanva találkoztunk a kiállítással. Kirándulóhelyeken, kissé távol a lakott településtől.

Salgótarjánban azonban másról van szó. Valahogy úgy is megfogalmazható ez a más: a városközpont életéhez nemcsak az itt lakók, vagy itt közlekedők forgalma, az urbanisztikai-építészeti környezet tartozik, hanem a téren maguknak helyet, az itt áthaladók, vagy tartózkodók szemében polgárjogot nyert szobrok is. A szobrok, amelyek korántsem tolakodóan-követelően állnak helyükön — aki akarja, kikerülheti őket, az arányos nagy térség módot ad erre is. Nem olyan ez a kiállítás, ahová meghívóval lépünk be, amelyre mint rendezvényre készülünk, vagy időt szakítva térünk be. Salgótarján központi téren a szobrok valóságos közéletet élnek.

Egy kevésbé lényeges érintő szemponttal inditanám mondandómat.

A tér és a jó rendezés olyan lehetőséget adnak, hogy kis átrendezéssel akár hosszabb ideig, a forgalom megzavarása nélkül is, állhatna ez a kiállítás. Azt mondtam, kis átrendezéssel, hiszen például egy hosszabb ideig tartó, ilyen értelemben nem provizórikus berendezéssel számoló kiállításról a salaktömbök, melyek most a kiállítás „berendezését” szolgálják, bizonyosan elmaradnának. Nem mintha a salaktömbök, melyekhez itt talán könnyebb hozzájutni, így festetten, nem nyújtának segítséget ahhoz, hogy a tér szürke kövezetéből kiemelkedjenek, elváljanak a rajtuk elhelyezett szobrok.

Csak hogy erős színezésük rohammunka eredményeként hat. S ami zavaró: tömegeikkel olyan hangsúlyt nyerne, mellyel elnyomják a rajtuk elhelyezett szobrok méreteit, formáit. Így van ez még olyan, tömegében nagyobb szobor esetében is, mint *Martsa István Talpasokja*, ahol a posztamens magassága letompítja a két gubás együtemű lépésének kemény dobbanását is. Vagy *Szlávics László* valódi kinban lábokkal földbe karmoló asszonyainál, ahol éppen a motívum mondanójának kibontását akadályozza a talpazat. Máshol több salaktömb egymásra helyezését kívánnánk: *Kis Nagy András Anya gyermekkel* szobrának nem kellene akkor majdhogynem földön ülnie, s a szobor formáinak kompozíciója szemmagasságból nyerne el teljes hatását. A salaktömb-posztamensek nem mindenütt sikeres szereplésénél sokkal zavaróbb egy rossz, lassan általánosan beidegződő „berendezői” törekvés: a virágok fölösleges alkalmazása.

Az elmúlt esztendőben bemutatótermek — legyen az alkalom akár kereskedelmi, ipari, vagy művészeti bemutató — állandó libériásai az élőnövények; a rendszerint rossz helyre elhelyezett, töltésre, lazításra stb. felhasznált futók, zöldek, virágok. Salgótarjánban a tér tervezői arányos elosztásban, a szürke padlózatot élénkítő, virágágyásokat iktattak a tér szélére, közepére is, több helyen. Eleget ezek a színfoltok, a különben kedves piros muskátlik elmaradása esetén nem bosszankodtunk volna, amikor szinte mindegyik szobor körül a hajdanvolt obligát, lábhoz helyezett csokrot eszünkbe juttatva kerülgettük nagyméretű vázáikkal együtt a virágokat.

Egy kiállítást azonban nem a rendezés, környezeti adottságok, hanem a kiállított munkák fémjeleznek.

Egy évenként megismétlődő tárlat lehetősége az, hogy a kiállításon új alkotásokat lásson a közönség. Az a közönség, amely közgyűjteményeket, múzeumokat, kiállítótermeket látogathat, rádió- és tv-adásokban, napisajtóban, művészeti kiadványokban, utazásai során nyomon követheti azt, hogy mi történik a művészet dolgában. Természetes tehát, hogy lehetőségként az évenként megrendezendő szabadtéri tárlatnak két értelemben is új alkotásokat kell bemutatnia: amelyek az elmúlt kiállítás után készültek (tehát időben újak) és olyanokat — ennek egybe kell esnie az előzőkkel — melyek tartalmukban és formai megoldásaikban is újak. Az ilyen művek jelentik egy kiállítás újdonságszámba menő szobrait, képeit, adják a kiállítás rangját, jelentik a növekvő, látogató számára a valódi izgalmat, örömet.

Salgótarján városközpontja együttesében — sokszor leírták már — a legmodernebb magyar városközpont. A fenti két értelemben is: időben és az urbanisztika szempontjából is. Ehhez a tényhez, adottsághoz kell igazodnia tehát a szabadtéri szobortárlatnak is. A valóban objektív technikai nehézségek ellenére — ilyenek

például, hogy egy év rövid átfutási idő újabb „szabadtéri szobrok” készítéséhez, s hogy többnyire szabad téren, esőben nem rongálódó anyagból készült szoborkal lehet gazdálkodni stb. — igényünket mindenképpen a környezet modernségéhez mérjük. A kiállítástípus felől megközelítve a kérdést: nem „vándorkiállítást” szeretnénk látni, amely kicsomagolva-becsomagolva sok helyütt bemutatható, amely máshol már látott műveket utaztat a nézőhöz, hanem olyan új seregszemlét, melyben a megtisztelő alkalomra készített szobrokkal is találkozhatunk. Erre Salgótarját éppen modern urbanisztikai jellege predesztinálná.

Nem célja ennek a jegyzetnek, hogy a többségükben már ismert szobrok részletes méltatására vállalkozzon. Első pillantásra is szembeütő viszont, hogy a rendezőség különböző orientációjú, indulatú, és eltérő funkciójú műveknek adott tereket. Találkozások, szembesítések, a párbeszéd lehetősége adódik így, nagyon fontos kérdés azonban, hogy a bemutatott szobrokhoz, éppen, mert különböző művészeti tendenciákat képviselnek, el kell vezetni nézőiket. Ez az a kérdés, melyről *Bereczky Lóránd* a *Palócföld* egy korábbi számában szövegelt, amikor művészet és közönség problémáiról a következőket írta: „Nem közömbös, hogy a képzőművészet és a társadalom találkozásának, illetve e kontaktus tartalmának, formájának érdekében mit kell tennünk”.

Ezért kell, hogy kis részleteknek (amelyek néha apróságnak tűnnek egy kiállítás szervezésénél) is fontosságot tulajdonítsunk, rájuk körültekintő munkát fordítsunk, olyanokra, mint a közönség tájékozódását segítő, szórólapok formájában közreadott „vezetők” készítése. Mert, ha azt tartjuk, hogy közönségünket tanítani, irányítani kell, segíteni az alkotások megértésében, nem szabad ezt a feladatot sem felületesen, elhamarkodottan, mondjuk ki, semmitmondóan, üresjáratként kezelni. A kiállításon részt vevő művészeket bemutató, művészetüket jellemezni törekvő „vezető” — mely különben nagyon praktikus, írártartóba helyezhető egyes oldalakból áll — nem nő fel feladatahoz. Érdemes néhány megállapítást idézni, mely nemcsak pongyolóságával, hanem semmitmondó közhelyek ismételtetésével jeleskedik. *Janzer Frigyesről*, akinek kiállításáról különben külön katalógus is készült, melyből valamiféle tájékoztatást nyerhet a látogató, a következőket írja „vezetőnk”: „... a modern európai művészet formakincsének ismeretében terem, vág utat a magyar portré-szobrászat számára”. (Megismerkedve Janzernak a kiállításon látható, igéyes portrészobraival, nem marad kétséges, hogy művészete itt ismert hazai megoldásokhoz kapcsolódik, és, mint ilyennek, nem kell elvégeznie az úttörés nehéz, igen nehéz munkáját.) *Majoros Hedviget* a következő félresikerült mondat méltatja: „Művészetét a murális feladatok szolgálta állította, úgy, hogy a kiemelkedő eredményeket felmutató köztéri szobrászattal együtt számos kiemelkedő alkotás-

sal gazdagította a murális művészet műfaját". (A murális művészet műfaja alliteráció nyelvünkben, a képzőművészet ágazatainak felosztásában, műfajok kérdéseinél nem ilyen egyszerű a helyzet: falkép, fali kerámia, faliszóttos, falra helyezett reliefszobrászat, mozaik, eltérő technikák, nem fali-műfaj! A „murális művészet” műfaji határeset.) Vagy: „*Martsa István a magyar plebejusi hagyományok megörökítője a magyar szobrászatban*". (Eltekintve a mondat tautológikus jellegétől, a hagyományokat, úgy tetszik folytatni kell, nem megörökíteni, azaz örökké változatlaná tenni.) *Garányi Józsefnek Kobzosához és Lantosához is más sorokkal kellene a nézőket elvezetni, mint iskolai végbizonyítványhoz hasonló jelentéssel.*

S mindez annál sajnálatosabb, mert a sztereotípiák — ha úgy tetszik, sematikus mondatok — vajmi csekély kapaszkodót nyújtanak a művekről is informálódni akaró nézőknek. De ez a szempont már egy másik igényt vet fel, mégpedig azt, hogy a kiállításon tartott vezetés nem pótolhatja az írásos információt — ezért ennek pontosnak, szakszerűnek, lényegre törőnek és a kiállított művekről beszélőnek is kell lennie. Ha van hangversenykalauz, mely a bemutatott zeneműveket elemzi, legyen olyan kiállítási kalauz, vezető is, ami hasonló feladatot tölt be! Mert elkötelezett műalkotás *Martsa István Talpasokja*, de elkötelezett *Szlávics Hirosimája* és *Vietnamja* is. Előbbi könnyen követhető (a formák tömörsége, tömege erőt, magabiztosságot, öntudatot kíván adni az alakoknak, lépésük ritmusa harcias menetet jelezni), Szlávics összetettebb módon közelít témájához; az emberalak lött sebe, golyósorozattól átluggatott teste kínálja a lehetőséget, hogy a modern szobrászat aktuális gondolataival éljen készítője. A szobrászi figura, mint szoboralak, szobrászati forma előttünk semmisül meg, foszlik, roncsolódik — ahogyan a vietnami, hirosimai asszonyok szemtanúk előtt hasonlóképpen semmisültek meg. Indokolt és értelmes a moore-i negatív forma átvétele: az alakon tátongó seb belsejét, valami hiányát, nem-létét adja, a madárformává zsugorított fej az emberformát vesztő testrészt felfokozott expresszivitással jeleníti meg.

A műelemzés szükségességére és a szobor és néző nem mindig szerencsés kapcsolatára utal két tanulságos beszélgetés alkalmi kiállításnézőkkel. A kisközségi tanárt a Radnóti-szobor a harmincas évek munkanélkülisére emlékeztette, aki ugyanúgy állt, falnak, lapátnak, kerítésnek támaszkodva, zsebre dugott kézzel. „*Akkor ez a szobor is egy munkanélkülit ábrázolna; hol vannak azok az attributumok — akár könyv, írószerszám, idézet, vagy bármi más —, amik megjelölnék, megneveznék Radnótit, az író?*” — hangzott a kérdés. Érdekes volt a szobornak ez a spontán, személyes emlékképpen nyugvó megközelítése. Nézője akaratlanul is dúsitotta, szélesítette a szobor jelentéskörét: az lehet egy névtelen (akár szellemi, akár fizikai) mun-

kanélküli — a harmincas évekből. De hiszen ennek az általánosításnak megragadásával teljesebb a szobor jelentése! Radnótit a társadalom, akkori törvényeivel, a peremre helyezte, azért támaszkodik itt ez a szoboralak az utcakövezet szélén egy gerendának-kerítésnek. Az egyedi az általános felé utal — és, ha eljutunk addig, hogy ne csak Radnótit lássuk a szoborban (pontosabban Radnótit lássuk, de úgy, mint a többi munkanélkülit), akkor miért hiányoljuk az olyan részletet, attributumot, amely ismét visszavezetne a költőhöz, az egyediséghez, vagyis leszűkítené a szobor jelentéskörét? A fej arcást, hasonmást nyújtó megmunkálásával elvégzi az azonosítást, hogy az ábrázolt Radnóti, a költő.

Szlávics László kész alkatrészekből, szerszámokból csavarokból szerkesztette össze *Gólya* című szobrát. Ezeknek az elemeknek a felsorolása is bizonyítja ötletének gazdagságát, játékosságát: síncsavar, kétszárnyú pillérszavár, betonelembe vezethető csavaros drót, ELZETT-lakat, szárnyas csavarok, pléhvágó olló, villás kerti kapa alkotják a gólya testét. Az alkatrészeket nyugdíjas munkás nézőtársam sorra megnevezte. Vitatkozni azon a ponton kezdtünk, amikor arra tereledt a szó, hogy miért alkatrészekből állította össze a gólyát szobrásza. Megállapodásunk alapja az lett, hogy ipari alkatrészekből áll a gólya teste. Nem hagyományos plasztikai formálással alakította ki a szobrász a gólyán a testrészeket, hanem adott, vásárolható, géppel előállított ipari termékekből. Tehát emberkészítette alkatrészekből csinált egy természeti világához tartozó élőlényt. Életelen tárgyakkal — élőt. Alkatrészekből

— más összefüggésben, rendeltetésében más céllal készített, ipari úton előállított tárgyakkal természetes szerveződéshez igazodó élőlényt teremt. A szobor jelentése talán ebből a körülményből érthető meg: ipari terméket úgy is alakíthatunk, sőt, úgy kell felhasználnunk, átformálnunk, hogy az olyan második természetet alkosson körülöttünk, mint a szelíd gólya a természetben. Századunk szobrászatában talákoztunk már olyan példákkal, ahol a vaselemekből, vagy fémalkatrészekből egybeépített emberi alak arra a lehetőségre utalt, hogy a gépi világ, technika emberellenes is lehet. Ezt is eszünkbe juttathatja a Szlávics-féle gólya, amint így, jókedvűen, harsogó pirosra festett alkatrészeivel itt álldogál előttünk. Ez is a művészet dolga; összefüggésekre mutatni, felismert, új viszonylatokra utalni. (A kiállítás vezetője e kérdésben is szólhatna — ahhoz a tanárhoz is, aki a Radnóti-szobor előtt beszélgetett velem, és ahhoz a nyugdíjas munkáshoz is, aki elmondta, hogy mit, hogyan lát, és neki mit mond ez vagy az a szobor.)

S éppen a fenti példák igazolják: hogy a művészet új megoldásait, nem közvetlenül érthető, elmélkedésre készítő, elemzésre indító tartalmait megértsük — ehhez is kell, hogy a szabadtéri kiállítás lehetőséget és segítséget nyújtson. Hogy ne csak nézői, hanem értői is legyenek a kiállításnak. A város életéhez, lakóinak aktív pihenéséhez, az emberi személyiség építéséhez, művészet és társadalom gondjainak egybefonódásához, a társadalom további „kulturálódási” igényeihez segítve.

Eisler János

Nyári Egyetem Salgótarjánban

A nyári egyetem rendszerének kialakítása több mint 10 éves múltra tekint vissza hazánkban: ebben az évben is tizennyolc ilyen rendezvény várta hallgatóit. A társadalmi, gazdasági, kulturális élet sok fontos területét ölelik fel a nyári egyetemeken szóban forgó témák, s így a nyári egyetemeken igen hasznos missziót teljesítenek: korszerű ismereteket adnak, tájékoztatást nyújtanak, hasznos segítséget adnak az aktuális feladatok megvalósításához.

Régi elképzeléseink valósultak meg, amikor Nógrád megyében is megrendeztük — most első alkalommal — a nyári egyetemet, amely az ifjúság helyzetével, mozgalmi, nevelési problémáival foglalkozott. A Nyári Egyetem mintegy 90 hallgatója előtt 11 előadás hangzott el, s szervesen kapcsolódtak a délelőtti elfoglaltságokhoz a délutáni kiegészítő programok, kirándulások, melyek segítségével igyekeztünk megismertetni városunkat és megyénket a 23 városból érkezett hallgatókkal.

Idézzük ide emlékeztetőül a Nyári Egyetem programjának néhány, az egészet jól jellemző részletét:

Hoffer Istvánnak, a Megyei Tanács elnökének ünnepélyes megnyitó szavai után *Nádor György*, az Állami Ifjúsági Bizottság titkára tartott előadást *A Magyar Népköztársaság ifjúsági politikája* címmel, melyben ismertette az MSZMP KB határozatának elfogadása óta eltelt időszak legfontosabb csomópontjait, jelenlegi feladatainkat, felhívta a figyelmet arra, hogy az ifjúság nevelése egész társadalmunk ügye, nem lehet csak egyes intézmények feladatának tekinteni az ifjúság felnőtté válásának, társadalmi, közéleti aktivitásának segítését. Ugyanakkor hangsúlyozta az előadó, hogy ifjúságunkat is azok a jogok és kötelességek illetik meg, mint társadalmunk többi rétegét.

A *szocialista demokrácia és az ifjúság* címmel tartott előadást *Pozsgai Imre*, a kulturális miniszter helyettese, Pozsgai Imre az elmélet és a gyakorlat szerves egyébe foglalásával mutatott rá meglévő problémáinkra (sok formális elem, műveltségi szint alacsony foka stb.), amelyek akadályozzák a szocialista demokrácia teljessé tételét.

Vonsik Gyula, a TIT főtitkára részletesen elemelve, szociológiai felmérések adataival bizonyította az ifjú nemzedék művelődésének helyzetét, rámutatott a szükséges ten-nivalókra.

Gazsó Ferenc a munkássá válás folyamatáról szólott, annak széles társadalmi összefüggéseiről, ellentmondásairól, a munkássá válás gazdasági-társadalmi determinánsairól, melyek — jelenleg — a fiatalok jelentős hányadát a szellemi munka felé orientálják, s bennük a fizikai munka iránt vajmi kevés érdeklődést váltanak ki. Ez egyben befolyásolja társadalmi mobilitásunkat: az egyes rétegek közötti mozgást is. Hangsúlyozta, hogy a szociológiai, pedagógiai, szociálpszichikus faktorok jelentősége sem lebe-

csülhető, igen lényeges szerepük van e folyamat alakításában; s, hogy iskoláink elsősorban a fiatalok intellektuális felkészítését végzik el, sokkal kevesebb időt és energiát fordítanak még a pályaorientációra, a munkáról való reális kép kialakítására, de az iskolán túli szakaszban sem megoldott a munkássá válás elősegítése.

Domonkos Alajos

Nemzetiségi Napok 1975.

Augusztus 3-án került sor a IX. nemzetiségi napok záró rendezvényére Nógrádon, megyénk névadó községében. A rendezvény már jelentős hagyományokkal rendelkezik, éppen ezért nem felesleges tisztáznunk, hogy vajon hogyan képes tartalmában és formájában változni, a hagyományt őrizve megújulni, vagy az időből kizökkenve (mintha mi sem történné) ismételni önmagát? Nem véletlen itt e kérdés felvetése azért sem, mivel ez évben került sor első alkalommal a megújított nemzetiségi napok megrendezésére. (Az elmúlt évek során nógrádi nemzetiségi nap néven szerepelt és valóban egynapos programot jelentett: s lényegében a megye nemzetiségi csoportjai és néhány megyén kívüli nemzetiségi együttes, és „Röpülő páva” kör műsorára épülő nemzetiségi találkozó volt, nemzetiségi nagygyűléssel egybekötve. Am idővel nyilvánvalóvá lett, hogy a nemzetiségi kultúra ápolása, hagyományaink megőrzése, bemutatása, továbbadása sokkal több lehetőséget és feladatot rejt magában annál, mintsem hogy azt csak egynapi programra zsúfoljuk, s azzal megelégedjünk.)

Az elmúlt éveket a nemzetiségi művelődésügyről való fokozottabb állami és tanácsai gondoskodás, a tevékenységi formák stabilizálódása, a munka fellendülése jellemezte. E folyamat részeként jelentkezett az az igény is, hogy az augusztus elején hagyományos nógrádi nemzetiségi napot több napra kell kiterjeszteni, s ez alkalommal a megye közművelődési intézményei a járásokkal együtt szervezzenek komplex közművelődési programokat a megye nemzetiségi községeiben. A rendezvénysorozat megvalósítását a Nógrád megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának külön határozata biztosítja. Nyilvánvaló azonban, hogy a határozat önmagában kevés, és csak széles körű társadalmi összefogással volt megvalósítható az új formában megrendezett nemzetiségi rendezvénysorozat.

Az új forma jelentőségét vizsgálva hiba lenne egyediségében keresni újszerűségét. Elsősorban olyan rendezvények, programok megvalósítása volt a cél, amelyek mindennapos művelődésünkben ugyan általánosak, de a nemzetiségi községekben bizonyos nyelvi nehézségek miatt és a kezdeményezőkézség hiányában még

nem rendszeresek. A hagyományos népdal- és néptáncbemutató mellett így került sor író-olvasó találkozóra, segítve az anyanyelvi kultúra ápolását, az új szocialista anyanyelvi irodalom megismerését. (Itt kell megjegyezni, hogy, bár a könyvhöz és irodalomhoz kötött művelődési formák, az irodalmi rendezvények mindig nagy közönségsikernek örvendenek, igen ritkán kerül sor ilyen rendezvényekre. Az író-olvasó találkozók szervezésénél alapvető és nehezítő körülmény az, hogy az adott országból írók meghívása államközi kulturális szerződések alapján történik, és az így hazánkba látogató írók, ritkán jutnak el megyénk kis falvaiba.)

Az első alkalommal, ez évben megtartott nemzetiségi honismereti tanácskozás, a hozzá kapcsolódó előadások és kiállítás jó lehetőségeket kínáltak a honismereti munka felvirágoztatásához, s különösen jelentős, hogy magyar és nemzetiségi lakosok együtt tevékenykedhetnek így a folklór gyűjtésében, régi szokások felelevenítésében, a településtörténet- és krónikairásban, tárgyi emlékek felkutatásában és gyűjtésében. Az anyanyelven folytatott honismereti munka mindezek mellett a nyelvismeret bővítését is szolgálhatja — reméljük, hogy megfelelő szakmai támogatással mozgalommá szélesedik nemzetiségi községeinkben.

A nemzetiségi napok programjában először került sor nemzetiségi könyvkiállítás és hangplembemutató megrendezésére: e kiállításon mind a szakemberek, mind a nagyközönség tájékozódhatott a nemzetiségi könyv- és hangplemkiadás eredményeiről, újdonságairól. A bővített program keretében megtartott ifjúsági találkozó megfelelően segítette a nemzetiségi és magyar fiatalok barátságának erősítését, hozzájárult a szocialista tudatuk továbbfejlesztéséhez, a proletár internacionalizmus szilárdításához. A megye valamennyi nemzetiségi községében megrendezett nemzetiségi filmnapok jól szolgálták az anyanyelvi kultúra fejlesztését. Az elmúlt évekhez hasonlóan, most is a nógrádi záróünnepség volt a legszínesebb és a legnagyobb érdeklődést kiváltó rendezvény; színes, eleven és mozgalmas programjával a hagyományokhoz méltó beféjező momentum a IX. nemzetiségi napok kulturális rendezvényeinek.

A nemzetiségi napok gazdag programja bizonyítja, hogy a változás, a megújulás jól szolgálja a nemzetiségek művelődését, hagyományaik ápolását. Az ez évi programok elsősorban a rétsági járás nemzetiségi községeire koncentráltak — Nógrád megye legnagyobb nemzetiségi járására —, de a jövőben a megye többi járása, nemzetiségi községei is részesei lesznek a nemzetiségi napok rendezvényeinek.

A nemzetiségi napokat — programjának további bővítésével — a nemzetiségek művelődésének szerves részévé kívánjuk tenni, amely megfelelően segíti nemzetiségi politikánk maradéktalan megvalósulását mind a közélet, mind a művelődés területén.

V. J.

Írószemmel, 1974.

Manapság — amikor oly' sok (és jogos!) vád éri a fiatal prózáírókat, miszerint „nem ismerik eléggé az életet”, „csak lézengő hősöket tudnak ábrázolni”, s egyáltalán írásaikból alig ismerhető meg a mai valóság — egyre nő a valósághoz tapadó műfajok: a szociográfia és a riport szerepe és tekintélye. Nem egy fiatal írónk van, akiről kiderült, vagy ki fog derülni, hogy csupán nosztalgiajuk van a szépírás iránt, igazi terepüket az írás más műfajaiban találták meg, illetve fogják megtalálni.

Ezek a fiatalok igazi nyereséget jelenthetnek a napilapoknak, ha ugyan az újságírói „robot” — amely sorokkal, a gyorsan teleírt oldalakkal méri a teljesítményt és nem az elmélyültséggel, megbízható tudással —, ki nem öli belőlük az igényeséget. Az irodalmi lapok szerkesztői a megmondhatóit, hogy milyen nehéz egy gyakorló újságírótól valóban jó, szépen megírt riportot „kivasalni”, hogy a kellemes meglepetésekkel éppen a költők szolgálnak, ha vállalják a kiruccanást erre a lírától távol eső terepre. S ezzel máris körüljártuk a jó riport titkát: legyen tárgy-szerű, pontos, megbízható, olyan információt közöljön, amit eddig nem, vagy nem ebből az aspektusból láttunk, ugyanakkor legyen színes, olvasmányos, izgalmas és szép is.

Mitől lesz „szép” egy riport? Nem egy újságíró úgy véli, hogy a legömbölyített, kellemes közhelyeket „gargalizáló” mondatoktól, vagy netán éppen a témaválasztástól (vannak ugyanis „örök” témák), a méla „optimizmus” felé cammogó történetkéktől. Ezek az ún. „eredmény”-riportok, amelyek addig csúrik-csavarják a tényeket, míg valami közhelyigazságba nem torkollnak — nehogy megzavarják a nyájas olvasó vasárnap délutáni emésztését. A másik véglet meg a „panaszos”, „a panasznap”-riport, amikor is az újságíró „bátran” mennydörög, hogy megint becsaptak egy vevőt: 14 dkg parizert kaptott, holott 15-öt fizetett, 2 perccel hamarabb elporzott a helyi járat, stb. Pedig a dolog kézenfekvő, megírta Petőfi is: „ami igaz, az szép is”. Csakhogy nem érdemes minden csip-csup igazságért, vélt igazságért a gépet és a papírt pocskólni — különösen ilyen papírszegény időkben... A riportban, az újságírásban az a szép, hogy újság, felfedezés, de értelmezése is a megismert valóságnak. Ugyanakkor ne csupán jelenszinten mutassa be a valóságot (úgy ismeri az olvasó is, sőt, jobban is), hanem keresse a jelenség okait, mélyebb összefüggéseit is. Nos, éppen erre nem jut elég idő az újságírói „robotban”, ezért jelenik meg oly' kevés jó riport, még a tehetséges tollforgatóktól is. Így aztán az a minimum, ha minden újságíró asztalára ajánljuk ezt a könyvet, egyfajta „kötelező olvasmány”-nak.

A többi antológiával (*Szép versek. Körkép, Rivalda*) összehasonlítva szembevetendő (a hasonlóságok mellett) az *Írószemmel* elütő jellege. A *Szép versekből* például

nem tudjuk meg (néhány éve), hogy tényleg kik írták a legszebb verseket tavaly (s egyáltalán tavaly írták-e?), mert mindent összemos a protokoll szempont, az alfabétikus áldemokrácia, amellyel a kötet összeáll.

Az *Írószemmel* a legizgalmasabb antológia. Ez ellen is felhozható persze, hogy miért maradt ki X, Y (Q vagy Z helyett), de valamit azért mégiscsak megbízhatóan közöl: melyek voltak tavaly a legtöbbet szereplő, legizgalmasabb, legaktuálisabb témák?

Csak néhányat emelnék itt ki közülük, amelyek — hitünk szerint — 5—10 év múlva is érdekesekek, aktuálisak maradnak (nem feledhetjük el, hogy a jó riport, noha nascens állapotában tükrözi a még új, születő jelenséget, ugyanakkor egy folyamat: a társadalmi változás egy-egy fázisának is lenyomata), ilyen pl. a szabad idő problémája — egybe írva is, külön írva is. Ennél a kérdésnél ugyanis éppen az az izgalmas, hogy mitől szabad az idő és mire? A tudósok serege boncolgatja ezt a kérdést, mert nem lehet elintézni egy kézlegyintéssel. Ha ugyanis azt állítjuk, hogy az a szabad idő, ami a munkából, a munka után marad, akkor sokan a pihenésre, szórakozásra, művelődésre gondolnak. De hányan töltik valójában ezzel az idejüket? Ma már nem vicc, hogy a „szombat-vasárnap a legkeményebb munkanap”, hiszen ekkor épülnek a családi és vikendházak, ekkor egészül ki a jövedelem. De mit tegyen az, aki már megelégette ugyan a szerzést, de nincs alkalma a művelődésre, mert eldugott helyen él, mert soha senki nem keltette fel a vágyat, az igényt benne? (Pl. *Lázár Ervin: A szabad idő körülményei*, *Bajor Nagy Ernő: Szomszéd házak*, *Bozóky Éva: Vikendvonal*.) Marad a kocsmá, az ulti? Kik isznak? Miért? Hol? Sokszor hamarabb ítélünk, mint ahogy a körülményeket ismernénk! Vagy örülhetünk-e egyértelműen a kerteknek, a szaporodó bekerített parcelláknak, annak, hogy ez az újraéledt szerzészvágy ismét zsebkezdőnyiterekre szabdalja, csúfitja, rontja a természetet, a környezetünket? Ez, a másik téma: a környezetvédelem egyre komorabb hangszínnel tér vissza néhány éve újságjainkban. (Pl. *Molnár Zoltán: Parcellaártalom*, *Tüskés Tibor: Ki a városból!*) Ám ne higgyük, hogy ezek a jelenségek: szabad idő, környezetvédelem olyan távol esnek egymástól! Nem másról van itt szó, mint arról, hogy a jelen boldogsága, vagy csak vélt boldogsága veszélyeztetheti a holnapi létünket. Fegyelmet, mértéktartóan és tudatosan kell megszerveznünk az életünket — az egyénet is, a társadalomét is. Akár áldozatokat is kell hoznunk! Nem véletlen, hogy az utódok témája (a gyerek, a család, az anyák) olyan sok riportban szerepel. (*Siklós László: Pestre jöttek nászútra*, *Vathy Zsuzsa: „Ki estéig úgy fárad el, hogy mosolya nem szárad el”, Csalog Judit: Gyermek, anyák, bölcsődék*, *Simai Mihály: Babavárók*.) Az új családjogi törvények, a gyereknevelésre ösztönző különböző juttatások csupán megteremtették

a nőknek a választás lehetőségét: dolgoznak-e, vagy otthonmaradnak a kicsi mellett. A riportok szenvedélyes hangvétele azonban arra figyelmeztet (a minapi to-kaji író-tábor okos és heves vitái, tanulságai is ezt erősítik), hogy még korántsem oldottunk meg minden kérdést megnyugtatóan. Felismertük ugyan végre a tényt, hogy a nő egyenjogú, egyenértékű munkaerő, de emellett még felismertük, hogy más is, mint a férfi. A szocialista humanum, a jövőnk, de a termelés, gazdagodásunk, boldogulásunk kényszerű parancsa is az, hogy a nőnek ezt a két szerepét — a termelésben és az utódok létrehozásában, nevelésében — úgy hozzuk összhangba, hogy se az egyén, se a társadalom ne károsodjon. Itt csak egy tényt emelnék ki: csak az alacsony fizetésű, tehát szak-képzetlen, iskolázatlan nők érdekeltek a hároméves kedvezmény igénybevételében. A szakmunkás- és az értelmiségi nők viszont nem csupán anyagilag károsodnak, ha otthonmaradnak, de lemaradnak (mert kiesnek) a szakmai fejlődésben, kockáztatják az előmenetelüket, karrierjüket is. A társadalomnak is érdeke, hogy ez a szellemi-termelői potenciál ne essen ki sokáig a termelésből. Igen, de ehhez még több bölcsőde, óvoda, napközi kellene! *Csalog Judit* riportja viszont azzal döb-benti meg az olvasót, hogy Budapesten (!) két bölcsődét nem tudnak használni, mert nem kapnak bele szakembert. Olyan keveset keresnek (1500—1600 Ft), hogy inkább más munkát keresnek, vagy „maszokolnak”: azaz otthon vállalnak 2—3 kisgyereket, hisz' így az állami fizetés többszörösét megkereshetik! (1—1 kisgyerek örzéséért!, nem gondozásáért! 7—800 Ft-ot is boldogan kifizet a megszorult szülő!)

Lehetetlen mind a 27 riportnak akár csak a témáját is felsorolni. Azt se lehet elvárni, hogy egy antológia színvonalá egyenletes legyen. Vannak kevésbé érdekes írások is (pl. *Baranyi Ferencé, Mezei Ferencé* stb.). Ugyanakkor több téma is van, amely szinte szétfeszíti egyetlen riport kereteit. csak példaként emeljük ki *Lakatos Menyhért* irását (*Cigányok a fővárosban*). Okos, higgadt, s éppen mértéktartásával hat igazán. Erről bizony könyvet „várunk tőle”. Remélhetően nem is hiába a *Füstös képek* kirobbanó sikere után. De ugyanezt mondhatjuk el *Siklós László* irásáról is, aki a munkásszállásokon vergődő, szétzilálódott családokról, szerelmekről, házasságokról ír megdöbbentő dolgokat. *Hatvani Dániel* (*Egy életforma széthullása*) Erdei Ferencék nyomdokain halad, amikor az egyéni sorsokat, a tanya, a kis falu a nagyközség átalakulását elemezve figyelmeztet néhány súlyos gondra. (Pl. a gyarapodás vad hajszolására egyfelől, a pauperizálódás, anyagi és erkölcsi züllésre a másik oldalon. Többet érdemelne *Leskó László* témája: a kezdő pedagógusok elkedvetlenedése, önfeladása, szellemi elnyomorodása is (*Beilleszkedés mellézköngéssel*).) Ez az írás így csupán jelzés, holott az iskola súlyos gondjai egyre nyilvánvalóbbak, s ma már nem elég, nem is sza-

bad csupán a pedagógusok egyéni kvalitásaira visszavezetni, azzal magyarázni!

Hogyan lehet összegezni egy ilyen antológiát? Az írástudó akkor tesz jó szolgálatot a társadalomnak, ha a megoldandó feladatokra figyelmeztet, serkent, ne hogy eltunyuljunk, megüledjünk a már elért eredményeinken! Társadalmunk

amely nehéz történelmi örökséget kapott — sok mindent meg is oldott már —, most jut abba a fázisba, amikor egyre inkább „belterjes” lehet, finomíthatja, jobban a célhoz igazíthatja az eszközeit is. A riporter felderítő: becserkészi a valóságot, hogy a tudomány, a politika, a gazdaság, a termelés stb. elindulhasson jel-

zései nyomán. Oda nem figyelni rá súlyos hiba lenne (hányszor figyelmeztetett erre Veres Péter!), mert sokszor kell gyorsan cselekednünk (s egyáltalán: cselekednünk kell!), ha már megismertük a problémákat! (Kossuth, 1975.).

Horpácsi Sándor

„Olyan üveget, ami az emberről mesél...”

Am a célok, és dédelgetett álmok még kislíusán szeplősek. Sok még a véletlenszerűség, az „alkalmi” munka abban, ami van — ha az összesség magában hordozza is a maradandóan nevesítő program értékeit.

A művészet fészekrakását döntően befolyásolja az a közeg, amibe beépül; ahol vára lehet (vagy nem lehet) az általános társadalmi tudatformálásnak, ahol igazán természetes otthonra találhat (vagy menekülnie kell).

Vizsgálat tárgyává kell tehát tenni, mit kíván egy bizonyos tájegység; miként legyen a művészeti élet adekvát tükré a konkrétan adott társadalmi, gazdasági szituációnak.

Nálunk, ahol az ipar, a nagyüzem szabja meg a gondolkodás és életmód táguló határait, az iparművészet jelenléte szinte nélkülözhetetlen. Az üvegyári tervezőművészek, a romhányi keramikumművészek, az önállóan alkotó iparművészek mind jelentősebb szerepét kell számba vennünk a megye művészeti életének jövőjét illetően.

Szerencsésen alakul a megye művészeti élete, pezsgő sokrétűsége most alakul igazán. A salgótarjáni zománchiennélé, szobdéri szoborkiállítás, tavaszi tárlat ma már mind jobban országos jellege folytán egyre látványosabban bomlik ki a (ma még elsősorban képző-) művészet nógrádi karaktere. A festészet, szobrászat, grafika rangos, országosan is számontartott eredményei láttán sikeresen kapcsolódik Nógrádhoz a fővárosban és az ország más tájegységeiben alkotók.

Erdei Sándor üvegtervező iparművész nyugtalan ember, mint minden igazán született alkotóművész. Szobrot farag, nagy sikert arat vele Miskolcon, rajzait kiállítják a miskolci „Rajzok” kiállításán, fest zománcképet, tervez házat, de igazán az üvegben, ebben a csodálatos, kristálytiszta anyagban alkot máris érett mester módján. Hogy Erdei Sándor Salgótarjánból indult, s ide tért vissza, ez számára is kiváló alkalom és társadalmi közeg, hiszen a salgótarjáni öblösüvegyár nemzetközi rangja, számontartott eredményei bizonyíthatják művészi ars-poeticájának megvalósítását.

★

— Salgótarjánban születtem, és ez bizonyos fokig meghatározta későbbi pályámat. 13 évesen végeztem el az általános iskolát, és sehová nem vettek fel dolgozni, csak az üvegyárba. Mint minden gyerek, természetesen én is szerettem rajzolni, mégsem jutott eszembe soha művészpályára menni. Üvegcsiszoló tanuló lettem. Bár maga a csiszolás tetszett, az egyhelyben való egész napos ülés viszont nem, és mindenképpen abba akartam hagyni. Ekkor jutott eszembe, hogy, hiszen én szeretek rajzolni?! Jelentkeztem a Képzőművészeti Gimnáziumba, grafika szakra. Felvettek, de mint üvegcsiszolót, rábeszéltek, hogy üvegszakra menjek. Így lettem tulajdonképpen üvegtervező. A főiskolára csak 8 év után jelentkeztem. Alig fél éve végeztem. Kitűnő tanárim voltak a főiskolán, de sajátos módon egyetlen üveges sem volt köztük. Ez azért kelle-

metlen, mert az első két évem azzal telt el, hogy a gyári gyakorlatban szerzett rutint próbáltam elfelejteni, most meg azzal bajlódom, hogy a főiskolán ráragadt modorosságot és a technikától idegen formai elhajlásokat „tisztába tegyem”. Így tulajdonképpen még alig tisztult ki a kép arról, hogy mit is tudok. Azt tudom, hogy most már nagyon szeretem az üveget, és képes vagyok arra, hogy szép poharak meg vázák mellett olyan üveget is csináljak, ami mesél az Emberről az Embernek. Én jó mesterember szeretnék lenni. Tizenhárom éves tervezői gyakorlat után mindinkább meg vagyok győződve arról, hogy csak akkor leszek elégedett az üvegjeimmel, ha magam csinálom azokat. Azt hiszem, a művészet mesterség még ma is, vagyis arról van szó, hogy a mesterséget meg lehet tanulni, a művészet azonban már rangot jelent, amiért keményen meg kell még dolgoznom.

— Kétarcú művészetről van szó, ha figyelembe veszem, hogy hétköznapi használati tárgyak (pl. sörösüveg) sorozattömege és egyedi műalkotások (pl. üvegpasztika) születnek egymás mellett? Hol válik el a kettő, s állhat-e egyáltalán hétköznapi tárgy a műalkotás rangján?

— Nem kétarcú művészetről van szó! Sőt, csak az egyik esetben van szó művészetről, a másik esetben nem. Vegyünk egy példát: mondjuk, van egy pohár borrom. Az első kérdés, hogy a kettő közül melyik a fontosabb: az üveg, vagy a bor. Nyilván a bor, ugyanis a pohár itt nem

más, mint egy olyan „szerszám”, aminek a segítségével a bort megiszom, és — sajátos módon — ez a szerszám éppen használat közben válik lényegtelenné. És ez nagyon fontos dolog, ha azt akarjuk eldönteni, hogy az adott tárgy műalkotás-e, vagy nem. Még, ha az anyagszerűséget elemezzük, akkor is a törekvésünk az, hogy az anyagot eltüntessük. A lényeg itt is az, hogy maga a pohár észrevétlen maradjon, csak az itóka legyen minden tekintetben élvezhető. Nyilvánvaló, hogy itt nem egy maradandó műalkotást, egy minden figyelmet magára irányító tárgyat kell csinálnom, épp ellenkezőleg: egy észrevétlen, praktikus szerszámot.

— Mennyire adhat szárnyakat egy alkotóművésznek, vagy mennyire béníthat meg benne alkotó szárnyalásokat a Gyár?

— Egy nagy üzem mindig óriási lehetőségeket rejt az alkotó számára, hiszen itt minden anyagi és technikai feltétel biztosított. Am ezeknek a lehetőségeknek a kihasználása nem minden esetben a művész képességétől függ. Az üzem tömeggyártásra van berendezkedve. A kísérletezés lehetősége alig adott, de még ha adott is, van egy óriási korlátozó erő, ami a legszellemesebben mozduló fantáziát is gúzsba köti. Ez pedig a technológia. Arról van szó, hogy minden üzem egy bizonyos technológiával dolgozik. Ez a technika minőségét illetően különböző színvonalú lehet, de bármilyen is, egy nagy üzemben igen nehezen változtatható. Természetes, hogy az új elképzelések a tech-

nológiában is újításokat követelnek meg, ezeket keresztülvinni sokszor lehetetlen. Ez mindenképpen megbénítja a tervezőt. Ebből következik, hogy a nagyipari körülmények között megtermelt tárgyak nem egy ember produkciói. A használati tárgy és műalkotás közötti határvonal megvonása itt a legegyszerűbb. Egy szobor, festmény, grafika rendszerint egy ember, de legalábbis egy szellemileg teljesen azonos csoport alkotása. Az igazi tárgyak minden esetben közvetlenül a társadalmi teremtés eredményei: egy borosüveg előállításában egyforma hangsúllyal vesz részt a tervező, a mérnök, a gépkezelő, a segéd- és szakmunkások hada, de a kereskedő is. Itt egy olyan munkamódszerről van szó, ahol bármelyik közreműködő mérsékeltbetehtetsége befolyásolja a végeredményt (egyébként ezt a munkamódszert nevezik design-nak). Tehát a művész, bár sokat tehet azért, hogy egy tárgy szép, hasznos és kellemes, jó legyen, mégis csupán egy óriási csapatban, ahol ráadásul nincs mindig egyetértés.

— *Ha a művész célszerű, korszerű formában létrehoz egy sorozatgyártásra alkalmas, esztétikailag is előremutató üveget, mi lenne az útja annak, hogy ezt gyártsák a konzervatív, maradi formák helyett?*

— Altalában a tervező mindig tud olyat produkálni, ami célszerű, használható, esztétikailag is megfelelő — és sorozatgyártásra is alkalmas. De nem biztos, hogy abban az üzemben is tudják sorozatban gyártani, ahol dolgozik. Az első feltétel tehát a megfelelő technológia. A másik feltétel a kereskedelem. Sok esetben vettem részt kereskedelmi tárgyalásokon, és itt a kereskedők részéről leggyakrabban elhangzó mondat: „Nekem ez tetszik”. vagy „Nekem ez nem tetszik”. De kit érdekel az, hogy neki mi tetszik? S miután a tárgyaláson részt vevők többségének is csak saját, partikuláris ízlése van, a tervezőt kényszerítik arra, hogy az eredeti elképzelését megváltoztassa. A megoldás az lenne, ha a tervező esztétikai tudása nagyobb tekintélyt élvezne, és nem az egyes ügyintézők primitív, szubjektív ízlése döntené el, hogy mi kerül az üzletekbe!

— *Hogyan befolyásolhatja az alkotóművész a „piacot”, azaz a társadalmi-esztétikai ideál alakulását, változását?*

— Sajnálatos, hogy a főiskolán képzett művészek rendszerint nem állnak nagyüzemek alkalmazásában, pontosabban nagyon kevés művész dolgozik az iparban. Ezért nem alakult ki bizonyos művészstá-

tusz, következésképpen az ipar nem tudván mit kezdeni a „maga művészevel”, nem is kéri ki igen fontos kérdésekben annak véleményét. A tervező igen sokszor nem is tudja, hogy a gyár mit ad el, és milyen formában adja el. Úgy gondolom, hogy a jövő feladatai közé tartozik kidolgozni azokat a formákat, amelyekben a tervező a piacot befolyásolhatja. Kicsit irigykedve említettem meg, hogy vannak olyan üzemek, ahol a tervező az üzem három legfontosabb embere közül az egyik.

— *Mi az üveg jövője? Mi lehet a legszebb feladata, életcélja egy üvegtervező művésznek?*

— Az üveg jövőjét illetően joggal lehetünk optimisták. Egyrészt azért, mert az üveggyártás gépesítése új, szinte korlátlan tervezési feladatokat ad, maga a technológia alig szab határt a fantáziának, formai alkotókedvnek — és ez nagy öröm. Azt hiszem, csupán idő kérdése az új, korszerű, szép formák megjelenése. Másfelől, azt hiszem, köztudott hogy a modern építészetnek a beton mellett a leggyakrabban használt anyaga az üveg. Itt is dinamikus fejlődésnek lehetünk tanúi az üveg jövőjét illetően.

Czinke Ferenc

